

Beretning om Stavanger næringsnevnd

1917 til 1920.

Næringsnevnden.

Den 9de mars 1917 opnevnte Stavanger formannskap en jordkomité bestående av skolebestyrer Tjodolf Jespersen, handelsmann L. T. K. Geertsen, forvalter Egeland, handelsmann I. E. Knoph og opsynsmann Emil Øiseth.

Denne komité blev i bystyremøte den 12. juni s. å. stadfestet som næringsnevnd for Stavanger by etter lov nr. 6 av 2. april 1917 dens § 1.

Næringsnevnden valgte hr. Jespersen til formann og hr. Geertsen til næstformann.

Nevnden har den hele tid bestått av de samme medlemmer og de samme tillitsmenn.

Som nevndens sekretær har den hele tid fungert byagronom Tarjei Aasland, som blev ansatt i sin stilling våren 1917.

Nevnden har oppebåret honorar for sitt arbeide i henhold til särlig vedtak hvert år av Stavanger bystyre, 3/4 av dette beløp er båret av statskassen og 1/4 av bykassen.

Næringsnevnden ophører som sådan fra 31/12 1920 i henhold til stortingets beslutning herom.

Dens mandat og arbeide.

Næringsnevndens mandat er bestemt ved lov nr. 6 av 3. april 1917 og senere tilleggslove. Det går kort sagt ut på å nyttiggjøre all ledig jord og skaffe alle, som ikke selv eier jord og måtte ønske det, adgang til å få leie privat eller offentlig.

Foruten dette arbeide har nevnden den hele tid administrert samtlige kommunens jordeiendomme med undtagelse av Arbeidsgården og de eiendomme som har sortert under provianteringsrådet og elektricitetsverket, i alt 70 bruk med en samlet jordvidde av ca. 3500 mål.

I flere år leiet den dessuten endel privat jord i alt ca. 70 mål for å gi byens innvånere adgang til å få dyrke matnyttige vekster, da den jord som kommunen eict ikke var tilstrekkelig til å dekke behovet.

Nevnden har dessuten virket som tilsynskomite for kolonihage-ne. Når saker vedkommende disse har vært behandlet, har den vært tiltrått av en representant for kolonistene. Som sådan har fungert lærer A. Hirth.

Endelig har den hatt tilsyn med det nødsarbeide som i årene 18 til 20 er foretatt for kommunens regning med opdyrkning av den kommunen tilhørende utmark, og avgrøftning av vannsyk dyrket jord.

Nevnden har avholdt følgende møter:

I 1917 24 møter hvor behandlet 166 saker.

- 1918	33	-	-	-	260	-
- 1919	16	-	-	-	220	-
- 1920	21	-	-	-	179	-

I alt 94 møter hvor behandlet 825 saker.

Dessuten har man hvert år foretatt diverse befaringer. Særlig våren 1918 hadde man adskillig arbeide med å befare alle private jordeiendomme av hensyn til tvangsdyrkningen.

#### De enkelte års virksomhet.

1917. Dette år var en hel del av kommunens eiendomme bortfør-paktet til private leiere, så man ikke disponerte over jorden, men all den ledige jord blev utleiet i små parseller til potetdyrkning. I alt blev der utlagt 1165 potetparseller heri dog innbefattet 759 parsel-ler, som senere blev utlagt til kolonihager, men i disse år omrent utelukkende benyttes til potetavl. I sommerens løp blev samtlige forpakninger av brukene opsgaet til første faredag etter forslag avnevnden.

Allerede i mars s. å. hadde jordforvaltningskomitéen opnådd å få formannskapets bifall til å drive begge Hundvågsgårdar for kom-munens egen regning. Som bestyrer av disse gårder blev ansatt agro-nom O. Sönderå, Om denne kommunale gårdsdrift og dens resultater har

man gitt særlige innberetninger, hvortil henvises. Den fortsattes inntil våren 1920 da gårdene på foranledning av nevnden ble vortfør-paktet til private leiere.

I midten av mai anmodet prøvianteringsrådet nevnden om å dyrke poteter på Maldemoen, som av Vesterlen Regiment var stillet til rådighet for økning av matavl. Dette ble gjort og samtidig blev også 21 mål på Tjensvoll tilsådd med poteter. Arbeidet blev på begge ste-der utført av skolebarn.

Endel privatjord blev også stillet til nevndens rådighet og anvendt.

Ved formannskapsbeslutning av 29. mars hadde man fått kr. 5 000 som bidrag til kjøp av kunstgjödsel og settepoteter for småkårs-folk. Dette beløp blev fordelt som lån og senere tilbakebetalt.

Endel av den unyttede jord som blev tatt i bruk d. a. blev op-pløiet ved bistand av ingeniörvesenet. I den anledning blev endel ploger innkjøpt til kommunen. På dette års budgett blev til innredning av kolonihager bevilget kr. 20 000, til kommunens gårdsbruk og kunstgjödning kr. 10 000 og til opdyrkningsforanstaltninger kr. 5000.

+  
+        +

1918. De gunstige resultater av dyrkningen året før og de forökede vanskeligheter med importen av matvarer sammen med den av staten iverksatte rasjonering hadde i høy grad stimulert trangen til å få jord.

Utover vinteren og våren hadde Landbruksdepartementet utsendt gjentagne cirkulærer som gav næringsnevndene betydelige oppdrag og myndighet. Disse blev yderligere utvidet i en "midlertidig lov om jordbruksproduksjon" av 23. mars s. å. hvor i pålegges en tvangsmessig sterkt utvidelse av akerarealet under næringsnevndens kontroll.

Der lå innenfor byens område 183 eiendomme på 2061 mål som disse bestemmelser kunde gjøres gjeldende for. Etter befaring viste det sig at kun 124 eiendomme på tilsammen 1295 mål var egnet til å legges under lovens regler. Herav blev 670 mål pålagt holdt åpen. Denne jord blev for störstedelen anvendt til potetesdyrkning.

De en stor del av jorden hadde ligget for tørt i årrekker, kostet det nevnden megen mose og adskillig utgift å få den i saferdig stand.

All kommunens jord var dette år frigjort fra forpakning og blev i sin helhet utparsellert i stykker på nestil 1/4 mål. På denne måte blev 840 mål jord beliggende i Stavanger og Hetland utparsellert til 2428 småeiere. Og all denne jord blev holdt åpen og anvendt vesentlig til potetdyrkning.

Maledesletten, som også dette år disponertes av næringsnevnden, blev tilskådd med havre.

Da arbeidsløsheten var stor, blev nydyrkningsarbeider satt igang i juni ved nødsarbeidere under næringsnevndens ledelse. I løpet av sommeren og hösten øket antallet otterhvert, så man en tid hadde beskjeftiget henved 300 mann.

Om våren hadde man ordnet arbeidet med avsopning av såkornet for gårdbrukere innen byen.

Også dette år anvendte man skolebarn ved jorddyrkningen, i henhold til regler som var gitt av Landbruksdepartementet. Og for at barnene skulle bistå sine foreldre med innhøstningen, hadde samtlige skoler en ukes ferie sist i september.

Uaktet nevnden hösten iforveien hadde pålagt parsellistene selv å sørge for settepoteter for året, viste det sig da man om våren skulle så, at man stod likeoverfor en følelig mangel på frø. Man fikk derfor provianteringsrådet til å beslaglegge henved 30 000 kg. som var under transport, likesom man etter en reise til Kristiania av nevndens formann fikk tilsendt flere større partier settepoteter fra Østlandet, fra statens provianteringskommisjon, og da dette heller ikke strakk til, fikk man til sist sendt et parti på 50 000 kg. danske poteter. På denne måte blev man hjulpne.

Utporsjoneringen av settepoteter og kunstgjödsel, som også ble fordelt av nevnden, voldte et meget betydelig arbeide.

Da der var en følelig mangel på gjödsel, sökte man efter opfordring av Landbruksdepartementet å samle mest mulig. I den anledning bevilget kommunen kr. 15 000. Nevndens bestrebelser blev imidlertid

hindret av helserådets forbud mot gjödselkjöring om dagen. Nattarbeidet blev så kostbart at man måtte innstille det. Man samlet derimot inn endel aske fra fabrikkene og hestegjödsel.

Nevnden kjøpte dette år inn etpar ugress-sprøiter og 2 potetoptagere. Disse samt de ploger og harver som man hadde, blev utlånt til alle som bad om det. Endel bidrag til smågriser og til istandssettelse av potekjellere blev utdelt av statsmidler.

Der var en mengde andragender fra folk som sökte utsettelse med militærtjenesten for å delta i jordbruksarbeidet. Disse blev imøtekommatt på nevndens anbefaling.

Som utbytte av årets arbeide beregnet man i en besvarelse til provianteringsrådet at der paa de arealer som stod under nevndens kontroll det år blev avlet 14 700 tönder poteter.

Stavanger byselskap hadde året før stillet endel penge til disposisjon til premier for kolonister. Dette år blev også en sådan premierung iverksatt da man hadde erfaret at den stimulerte interessen sterkt. I konkurransen deltok både de egentlige kolonister og potetdyrkarne.

I oktober måned foretok man ny inntegning av parsellister for neste år. Praktisk talt samtlige som hadde hatt jord dette år ønsket å beholde sine parseller også neste år.

Provianteringsrådet hadde fått pålegg om å sikre såvel spise- som settepoter for neste år. For settepotters vedkommende overlot det ordningen til næringsnevnden som den 24/10 fra bystyret fikk stillet kr. 40 000 til disposisjon for öiemedet. Man sikret sig i alt 70 000 kg. for neste års bruk. Potetene blev lagret hos leverandørerne. Samtidig påla man kolonistene og potetdyrkarne i størst mulig utstrekning sel å sørge for settepoter for neste år. Dette gjorde de også.

På budgettet for 1918 - 1919 var bevilget, foruten til kontoret og funksjonærer, til plöining kr. 4000, til kunst- og naturgjödsel 15 000, settepoter 5000, opdyrkningsforanstaltninger 10 000, til hest og maskiner 4000, gjørdehold 6500, koloniagene 32 000, i alt kr. 76 500.

+  
+ +

1919. Forholdene hadde imidlertid om vinteren forandret sig så sterkt ved verdenskrigens ophør, at man om våren gikk ut fra, at der ikke ville bli så sterk jordhunger som året før. Dette viste sig også riktig, idet der ved en ny inntegning som blev foretatt tidlig på våren kun meldte sig ca. 1800 jordleiere, kolonistene iberegnet. Man fikk nu et stort arbeide med å legge alle de parseller som skulle benyttes av private så vidt mulig sammen for å få den ledige jord samlet i større arealer der var egnet til kommunal drift.

Tvangsdyrkningen blev også dette år oprettholdt som året før. Det viste seg at man ikke hadde bruk for alle de kontraherte settepoteter, idet en stor del av jordleierne selv hadde dekket sig av den rike avl de hadde hatt året før. Man måtte derfor avhende de kjøpte partier best mulig og med tap.

De stadig lysere utsikter for matforsyningen virket fremdeles til at en del av de som hadde tegnet sig for jord, enten ikke tok sine parseller i bruk, eller drev dem dårligt. Ja der fantes endog dem som tilsådde sine arealer, men ikke gadd innhøste avlingen.

Dette skaffet nevnden meget ekstraarbeide hele året igjennem.

All den øvrige ledige jord blev dyrket for kommunens regning av nevnden. 53 mål blev utlagt til grönforavl og 215 mål tilsådd med korn. I disse tall inngår også nybrotene og Tjensvoll. En stor del av jorden var så ugressfylt at der måtte betydelig ekstra-arbeide til for å rense den. Arbeidet blev også sterkt besværliggjort ved at man ikke hadde kunnet foreta höstplöining, fordi jorden dengang var utparsellert. Et betydelig øket arbeide hadde man også ved å ferdiggjøre og tilså de store arealer nybrot som nødsarbeiderne hadde ryddet. Da disse var uövede folk og hadde arbeidet med gammel lyngmark hvor der fantes en masse stor stein, var brytningen mindre godt utført og forårsaget meget og kostbart ekstra-arbeide før tilsåningen kunde finne sted. Man hadde imidlertid den glede, trods det vanskelige vær om sommeren å höste gode utbytter.

Gården Ullenhaug, som var innkjøpt året før av kommunen, blev dette år drevet for kommunens regning med den forrige eier hr. Eilert

Lund som bestyrer. Dette var en midlertidig ordning for å sikre sig at de store nybrot blev ordentlig tillagt.

I Maledlien og Revheimsmarken blev opført 2 nye løer.

Man innkjøpte dette år en selvbinder for kommunens regning og endel høyemateriell, som sikret at man fikk avlingen tørr i hus.

Også dette år hadde man en premieutdeling til jordleierne.

Iveren hos de deltagende småbrukere var tross alt gjennemgående stor, og den avl de höstet blev også i det hele god.

Man hadde også dette år måttet besørge fordelingen av kunstgjødsel.

Etter innhøstningen blev årets avl solgt til staten. Det viste seg i løpet av vinteren at det var meget vanskelig å få levere, og dette voldte ekstra bry og utgifter. Det siste korn blev man først av med langt paa våren og 20 000 kg. havre fikk man overhodet ikke levere, men måtte selge til private best mulig.

På budgettet for 1919 - 1920 blev bevilget utenom administrasjonsutgifter: til plöining 5000, kunstgjødsel 5000, settepøteter og såfrø 5000, opdyrkingsforanstaltninger 10 000, hest og redskaper 8000, gjerdehold 500, kolonihagene 33 000, i alt kr. 71 000. -

+  
+            +

1920. Dette siste år av næringsnevndens virksomhet som sådan var et avviklingens år. Endel jord blev også dette år utleiet i små parseller, men det allermeste blev drevet som et større kommunalt gårdsbruk, under byagronomens ledelse.

Man hadde også dette år å kjampe med adskillige ulemper, særlig da med ugresset som spirte frodig som følge av den utparsellering, der tidligere år hadde funnet sted til uövede jorddyrkere.

Aret blev dessuten for alt jordbruk på våre kanter meget uheldig på grunn av de rent ekstraordinære nedbørsforhold.

Men om disse forhold, som ligger utenom næringsnevndens oppgave som sådan, vil man annetsteds avgj beretning.

Det ved næringsnevnden drevne opdyrkningsarbeide ved nødsarbeidere har påført kommunen en utgift av kr. 508 456.64. Herav er mottatt i refusjon av statskassen kr. 116 250. Regnskapene vedkommende dette

arbeide er ført på kemnerkontoret, og børretning om dette er i sin tid avgitt til formannskapet.

Næringsnevnden har også fungert som tilsynskomite for kolonihagene. De første av disse begynte sin virksomhet våren 1916 - Egenes og Strömviks kolonihager. Fra 1917 gikk tilsynet med dem over til næringsnevnden. Der har vært meget stor interesse for disse hager, og tilgangen på kolonister har stadig vært større enn man kunde skaffe jord til. I krigsårene blev samtlige kolonihager vesentlig anvendt i matavlens tjeneste. Når man nu går over i normale forhold, vil driften av dem bli lagt mer allsidig an, - ikke bare til nytte, men også til hygge og pryd. -

Der er nu følgende kolonihager: Egenes med 257 hager, Strömvik med 45, Våland med 151, Rosendal og Ramsvik med 143. Der er bygget endel hytter, og næringsnevnden har søkt å fremme interessen for dette ved å la bygge mønsterhytter og skaffe tegninger til veie. - Man har også ydet kolonihagesaken et direkte midlortidig lån av de midler nevnden forvalter på kr. 3000 for å fremme interessen for hyttobygningen.

Næringsnevndens regnskaper ble fra først av ført på kemnerkontoret. Men av praktiske grunner har man fra mai 1918 ført eget kassaregnskap, vedkommende de konti som har angått selve oppdyrkningsforanstaltningene. Man har hevet de på disse konti bevilgede beløp, med undtagelse av kr. 10 000, som var bevilget på budgettet 1918-1919 til naturgjödsel, og som ble innspart da.

Regnskaperne har den hele tid vært revidert av kommunerevisjonen. Idet man avslutter sin virksomhet har man i behold av de paa de forskjellige budgetter inntil 30 juni 1920 bevilgede beløp:  
Innestående i Stavanger Sparekasse rest av

bøvilgning til kolonihagene	kr. 12 162.44
Innbetalt til kemneren 1921-1922	<u>- 83 328.32</u>
Tilsammen	kr. 95 490.76

Av denne sum er kr. 26 441.27 refusjon inngått fra statskassen, innvundne renter kr. 4 892.68, resten kr. 64 156.81 er besparelser som er forøktatt på bevilgede beløp og fortjeneste på de virksomheter næringsnevnden har drevet.

Kassaregnskapet har fra 1. juli 1920 vært overført til kemerkontoret.

I foranstående oversikt er ikke medtatt budgettåret 20-21, hvor der også for en del konti er bosparelser. Disse vil der bli gjort rede for ved annen leilighet, idet næringsnevnden etter armodning har fortsatt sin virksomhet også etter 1920, som en rent kommunalnevnd, der har forvaltningen av kommunens jordeiendomme.

Når denne beretning kommer så sent er grunnen at man har sökt å inkassere endel restanser og først ønsket å avgive beretningen når regnskapet var avsluttet.

Stavanger, desember 1921.

Tjodolf Jespersen. L. T. K. Geertsen. P. Egeland.

I. E. Knoph. Emil Øiseth.